

Sebehodnocení – motivační projektový den na 1. stupni ZŠ

Postup formativního hodnocení

I. Identifikační údaje:

Autor materiálu: Lucie Agossa

Název školy, na níž autor působí: ZŠ Emila Kolbena, Revoluční 170, 251 63 Strančice

II. Kontext:

Cílová skupina: 1. stupeň ZŠ, 2.–3. ročník

Předmět, v němž byla technika realizována: český jazyk a literatura, matematika a její aplikace, výtvarná výchova

Další relevantní informace:

Předmět český jazyk a literatura sloužil k úvodu do tématu středověkého vyučení se mistrem a k využití tohoto prostředí v sebehodnotícím listu. V předmětu matematika a její aplikace jsme již využili sebehodnotící pracovní list a výtvarná výchova posloužila k motivaci a dotvořila atmosféru (převod z tehdejší doby do současnosti).

III. Realizace a hodnocení postupu formativního hodnocení:

Popis využití vybraného postupu formativního hodnocení (jeho modifikace)

Pro formativní hodnocení vybrána technika sebehodnocení v rámci pracovního listu, rozšíření škály sebehodnocení.

Postup zavádění a realizace postupu formativního hodnocení

Přemýšlela jsem o tom, jak mohu **motivovat žáky k sebehodnocení**. V rámci pracovních sešitů se občas vyskytne třístupňové sebehodnocení (smajlíky – usměvavý, neutrální, zamračený, domečky – nový dům, lehce poškozený dům, zřícenina). Protože toto sebehodnocení nepokládám za dostatečné, rozšiřuji je o techniku nedokončených vět (např. „U nového učiva jsem zjistil/a, že...“ nebo „Práce se mi dnes dařila/nedařila, protože...“) nebo o mazací tabulky (všichni žáci v jeden moment píší na mazací tabulku odpověď na otázku učitele/učitelky – tabulky zvedají nad hlavu, odpověď vidí pouze vyučující). Nyní jsem si vyzkoušela zpracování pracovního listu, které jsem realizovala ve 2. ročníku. Praxí jsem si ověřila, že je vhodnější pro žáky od 3. ročníku ZŠ. Nelze jej ovšem začlenit do výuky bez uvedení do tématu – zvolila jsem posloupnost od učně přes tovaryše k mistrovi. Volba tohoto námětu mne napadla při sepisování diplomové práce, kde se dotýkám témat tradice a řemesel. Text i obrázek jsou vlastní. Pro obsáhlost a dostatečné pochopení jsem vytvořila projektový den, který pomohl k motivaci pro práci se sebehodnocením.

V předmětu český jazyk a literatura jsem žákům na tabuli napsala slovo TOVARYŠ. Chtěla jsem, aby ti, kteří o tovaryši něco vědí, to napsali k tomuto slovu. Následně jsem jim rozdala pracovní listy (viz příloha 1: Příprava a realizace vyučovací hodiny ČJ), kde si žáci mohli přečíst o tom, jak se vlastně dostat až k úrovni mistra a co pro to musí udělat (udělají si díky tomu představu o tom, v jaké fázi učení se momentálně nacházejí). Pod textem jsou otázky, které slouží ke čtení s porozuměním i k samostatnému uvažování, usuzování. Na pracovních listech měli žáci možnost pracovat jak individuálně, tak ve dvojicích. Teprve po vypracování jsem text přečetla znovu a k otázkám jsme si říkali, co tam kdo napsal. Na konci tohoto bloku jsem napsala na tabuli slova UČEŇ – TOVARYŠ – MISTR a žáci chodili k tabuli psát, co by tedy měl každý z nich umět. Zeptala jsem se jich, zda lze to, co o nich nyní víme, aplikovat na předměty současné doby – čtení, psaní, počítání aj. Někteří nevěděli, jiní odpovídali, že ano, proto jsme si spolu vymýšleli, že bychom se například jako učni teprve učili písmenka, jako tovaryši bychom už uměli psát, ale ještě by písmo nebylo tak úhledné a občas by se nám tam vyskytly chyby, kdežto jako mistři bychom psali již krasopisně, mohli bychom si sami vymýšlet

text. Později jsme se k tématu chyba ještě vrátili, protože se spustila debata, jestli mistr může někdy udělat chybu, nebo ne. Řekla jsem jim nakonec, že všichni někdy děláme chyby, proto i „mistr se občas utne“. Pro obsáhlost tématu je nutné zvolit min. dvě vyučovací hodiny.

V předmětu matematika a její aplikace jsme na konci školního roku opakovali násobení a dělení v oboru čísel 0–10. Protože se jedná již o opakování, procvičování a upevňování učiva, chtěla jsem právě k tomuto učivu znát jejich názor, tj. jak sami hodnotí úroveň osvojení učiva, v jaké části hodnoticí stupnice se nacházejí a jak vnímají své znalosti (viz příloha 2: Příprava a realizace vyučovací hodiny MA). Rozdala jsem jim sebehodnoticí pracovní list (viz příloha 3: Sebehodnoticí pracovní list Tovaryšova cesta), kde si ze škály modelů vybrali jeden. Nechala jsem tam také prostor pro možnost dodatku jak z jejich strany, tak z mé strany, čehož jsem využila a druhý den jim pracovní listy vrátila, aby měli i mou zpětnou vazbu – někteří se podceňovali a někteří naopak přeceňovali (ukázky viz příloha 2: Příprava a realizace vyučovací hodiny MA). Díky častějšímu sebehodnocení a zpětné vazbě učitele totiž potom dokáže žák reálněji zhodnotit své znalosti.

Poslední projektovou hodinu jsme se věnovali výtvarnému zpracování vývěsního štítu, podle kterého se cechy lišily. Žáci si losovali lístečky, jaký předmět budou zpracovávat – kdyby byli mistry v českém jazyce, matematice, hudební nauce aj. Upozornila jsem je, že nejenže v tehdejší době moc lidí neumělo číst a psát, ale při pohledu na vývěsní štít muselo být na první pohled jasné, čemu se daný člověk věnuje (zjednodušeně lze říct, že se jedná o takový piktogram). Ukázky prací v příloze 4 (Příprava a realizace vyučovací hodiny VV).

Reflexe učitele

Při zpracování vybraného tématu jsem ve finále zjistila, že text již nedokážu zjednodušit, a že se tím pádem bude jednat o text spíše pro starší žáky. Osobně jsem jej vyzkoušela se svým 2. ročníkem a poté ještě poprosila kolegyni o ověření ve 3. ročníku. Žáci v této třídě již měli rozvinutější myšlenkovou mapu, pojem TOVARYŠ nebyl pro ně úplně neznámý. Odpovědi na otázky v rámci čtení s porozuměním byly velmi podobné s žáky 2. ročníku (ukázky ze 3. ročníku viz příloha 1: Příprava a realizace vyučovací hodiny ČJ). Pro vyplnění

sebehodnoticího listu využila paní učitelka téma „vyjmenovaná slova“. Z 12 žáků zaškrtnulo 9 „Učím se, dokážu výrobek vytvořit...“ (např. s dodatkem „Ze začátku mi to nešlo, ale trénuju a zlepšuju se“). Jeden žák označil „To, co už znám a plně ovládám, můžu využívat v praktickém životě...“ s poznámkou „Už je procvičuju dlouho“. Jeden žák měl zaškrtnuto „Teprve jsem přišel do učení. Rozkoukávám se, zatím nic neumím“, s vlastní poznámkou „Protože většinou nedávám úplně pozor, tolik mi to nejde“. Jeden žák zakroužkoval odpověď „Přišel jsem konečně na to, proč postupuji při zpracování výrobků tímto způsobem a ne jiným...“ s vlastním komentářem „Myslím si, že už sem dost chytrá ale furt se učím nové věci“. Mohu ovšem zkonstatovat, že hodně záleží na tom, jak jsou žáci zdatní při čtení s porozuměním. Pokud totiž část „jedničkářů“ nemá informaci explicitně napsanou, zůstávají bezradní. Záleží proto na složení třídy – pracovní list si dokážu představit již od 2. ročníku, ale v některé třídě např. až od 4. ročníku.

Rozhodně chci popřemýšlet nad tím, jaké téma by bylo možné ještě zpracovat, vhodně přiblížit žákům, pouvažovat nad gradací hodnocení.

Z krátkodobého hlediska zkouším a učím se, jaké jsou možnosti formativního hodnocení. Z dlouhodobého hlediska bych chtěla, aby se toto hodnocení stalo přirozenou součástí vyučování, aby naplňovalo zpětněvazebnou informaci o průběhu vzdělávacího procesu, abych jej využila co nejefektivněji.

Reflexe žáků

Žáky zpracování bavilo, ale asi bylo na škodu, že jsme si nový typ sebehodnocení zkoušeli poslední týden školního roku za velkých veder. Únava byla znát. Tento typ hodnocení jim pomohl především v uvědomění si toho, kde se ve znalostech nacházejí a jestli je na tom ještě potřeba zapracovat, aby se dostali na pozici mistra, nebo jestli již dosáhli samotného vrcholu.

Doporučení při využití v praxi

Každému vyučujícímu a žákům vyhovuje jiná forma zpracování sebehodnocení. Rozhodně je ale potřeba různé formy sebehodnocení vyzkoušet a zjistit, která v dané třídě funguje. Někdy

volím jednodušší techniky, např. mazací tabulky, papírový semafor nebo piktogramy, jindy vybírám pro hodnocení např. pracovní listy, nedokončené věty (z důvodu obsáhlejšího a škálově širšího hodnocení).

Pro funkční využití sebehodnoticí škály je vždy nutné si s žáky předem vyjasnit, jak konkrétně vypadá daná úroveň (v případě ukázkového pracovního listu Továryšova cesta se jedná o úroveň učedníka, tovaryše a mistra), nejlépe na praktických příkladech.

IV. Přílohy, které dokumentují daný postup formativního hodnocení:

Příloha 1: Příprava a realizace vyučovací hodiny ČJ (pracovní listy, ukázky dětských prací)

Příloha 2: Příprava a realizace vyučovací hodiny MA (pracovní listy, ukázky dětských prací, myšlenková mapa na tabuli)

Příloha 3: Sebehodnoticí pracovní list Továryšova cesta

Příloha 4: Příprava a realizace vyučovací hodiny VV (cechy – vývěsní štíty)

V celém materiálu (včetně příloh) jsou použity fotografie, pracovní listy, obrázky, grafy atd. autora (pokud není uvedeno jinak). Fotografie jsou zároveň v souladu s GDPR.

